

qui estan e'l mig del temple que, segons la devoció que han, que sien remunerats --- mas, Johan, avisa-t bé que no *mides* aquells qui estan fora lo temple» (*Serm.* II, 237.22, 239.5; i en l'inèdit volum Harrison, f° 97v8, 11, 15).

Contextos importants, que ens fan sentir palpablement com en el sant obra en grau imperiós el model del verb llatí —sagrat— dels textos en què s'inspira, duent-lo a servir-se d'un mot encara recordat i comprès per ell i per la gent, però certament ja poc usat. En una història transmesa per tradició sagrada: «car ell ho *medi* a toms quan lo gitaren per mal cap del cel» (en la quatrecentista col·lecció d'Eximilis p. p. Ag. I, 65): on *toms* és 'tomballons' i sembla tractar-se de la mateixa història de la *Legenda Aurea*, del bisbe temptat per un dimoni en forma de dona sàvia i bellíssima; on les *VidesR* giren per «car él aquel espasi *mesurà* quant del cel en abís casec; mas eu --- aquel espay nuls temps no *mesuré*» (f^o9r1). Per tant també aquí hi hagué la influència d'un model llatí que contenia *metiri*.

Cert, però, que hi ha també un clàssic ben laic, si bé farcit d'humanisme, més que de llenguatge hereditari: «la bellesa de aquestes dues, segons és dit, batallàvan, e no-s podien sobrar: solament fonc entre-ls miradors pronunciat la alamanya haver lo coll pus lonc, e la ytaliana la boca pus chica: tot l'als feya bé a *medir*», «fent venir un altre jupó, *mediren*-los e trobaren que abdosos foren fets per a un cors», *Curial* (NCL. II, 129; III, 107): idea de mides que coincideixen una amb l'altra. També notem, doncs, que aquí no hi ha res de la vida quotidiana, de l'arada, de les armes, del produir, i ni tan sols dels sentiments.

Dins aquest darrer món ben terrenal, *mida* i *mesura* pogueren fornir una opció, al principi, indiferent; després, a poc a poc, *mesurar* i *mesura* anaren quedant preferits en el terreny de l'acció verbal, i *mida* en el de la longitud i el nombre, en categoria substantiva, i amb tendència a preferir *mesura*, o servir-lo més viu, en les quantitats que expressen cabuda de líquids o de grana i fungibles, i *mida* per a les dimensions en distància, en grandària etc.: *mesurar* és una operació més complicada o delicada en aquelles, en aquestes es va més sovint a ull, o amb tiges i tires: el caire verbal de la cosa està ací menys en primer pla que allà.

A la recerca de l'origen de la paraula se'ns imposa, per començar, com a fet màxim, l'absència total d'un mot paral·lel en totes les llengües romàniques i fins en els parlars més afins: res d'això en occità antic ni modern, ni en gascó o llenguadocià pirinenc (és ja estrany a l'aranès), res tampoc en castellà ni en llengües de més a l'O., al N. o al NE.; hi ha només «*mida*: *medida*» en algunes parts de l'aragonès (Sogorb: Torres Fornés), i encara allà deu ser cosa de parlars fronterers, només recollida per Peralta (1838), d'on Boraó, i sens dubte recent, poc arrelada: crida l'atenció el silenci dels textos forals, documentals i literaris antics, i fins i tot les enquestes alt-aragoneses de Casac. i de Kuhn res no ens en reporten; jo vaig sentir-ho a Biel-sa (les avarques, em deien, s'hi feien amb tires de

cuiro «a *mida* del pié», 1965). Això és tot. Sembla indubtable que és un manlleu o extravasació del mot català.

Els etimologistes a penes han gosat dir-ne res: ni un mot en els diccionaris de Diez i de Meyer-Lübke. El primer fou el 1911, Tallgren (*Glanures* I, § 9): «*amidar* és un derivat de *mida*; i aquest, és un manlleu, de forma una mica inesperada, fet al cast. *medida*». «Un peu *inattendue*!» és un eufemisme enorme. A Moll no se li escapà i provà a la desesperada de trobar-hi una sortida, remetent a una explicació que «proposa» en *AlcM* s. v. *amidar* (sense canvi en *AlcM*) i és la que reporto. I da-li de nou amb el manlleu: «sembla més probable que *mida* sia un postverbal de *midar* i que aquest verb sia pres del cast. *medir*, però no directament (!) de l'infinitiu, sinó de les formes *mido*, *mida*». Com a etimologia això constitueix un centpeus d'inversemblances acumulades i extremes: un substantiu documentat en massa i des dels orígens seria derivat d'un verb català força menys documentat, i aquest per la seva banda fóra un manlleu d'una altra llengua, però no —més fort encara— de l'infinitiu ni del tema normal d'aquest verb allogèn, sinó una creació damunt unes formes del seu present. Manllevat, un mot bàsic i essencial de la llengua, present en ella, pertot i en massa, i des dels seus inicis documentals i literaris; manlleu d'una llengua de mestrals, de gent de manufactura i de lleis, de mar i de comerç, fet a una llengua d'*hidalgos* que menyspreaven la indústria i el treball manual: manllevat per la llengua que els va prestar el mot *mercader*!; manlleu fet a una llengua de *labriegos* amb monocultiu per una d'horticultors, drapers i industrials.

Més impressió feia, és clar, l'autoritat de M-Lübke: mirant de salvar el seu dictamen, en alguna part, si bé anticipant el gravíssim escrúpol morfològic, vaig dir breument en la nota 1 de l'article *MEDIR* (*DCEC*) que l'únic camí morfològic que es veia seria «admitir que el participio *METITA o un freqüentativo *METITARE, se redujeran a *MITA (o *MITARE) per haplologia». Això se sosté bastant i no ho hem de descartar; però ni aleshores, ni menys en els anys següents, no ho he trobat convincent: una haplologia així és una mossada molt dura: amb aqueixa estructura síllabica (la síllaba és *TI* no pas *ET* + *IT*), i sota l'accent, no crec que se'n trobin casos; amb la hipòtesi *METITARE, l'objecció fonètica es debilita molt (només que llavors esperaríem *META*- com a resultat més aviat que *MITA*-), de tota manera sempre resta tan hipotètic... i notem que un freqüentatiu és cosa de llatí antic, i en llatí el participi era *mensum* i no pas *metitum. En fi no descartem això del tot, però restem ben escèptics.

Que Moll anava a la desesperada, es veu pel detall que el verb català *amidar*, que ell pren per base, no el donava com a documentat fins a 1900: *Croquis Pirinencs* de Massó Torrents i *Pilar Prim* de Noller; de *midar*, només, com a hapax, en un doc. administratiu mall. de fi S. XIV (Còdex Çagarriga); no és estrany perquè tant l'un com l'altre manquen a tots els diccionaris anteriors a Belv. (Lacav. porta només *midador*